15/08/2019

Coman Constantin: Η Θεοτόκος στους νηπτικούς Πατέρες

/ Ορθόδοξες Προβολές

Του Coman Constantin (Πρωτοπρεσβύτερος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου)

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε μία πιὸ προσωπική, πιὸ ἀνθρώπινη προσέγγιση τοῦ θέματος, παρ’ ὅλο ποὺ βρισκόμαστε σ’ ἕνα αὐστηρὰ ἐπιστημονικὸ συνέδριο.

Ἔχω ἰδιαίτερους λόγους νὰ τὸ κάνω. Ὁ σημαντικότερος ἀπ’ αὐτοὺς εἶναι ἡ ἴδια ἡ

ἐπαφὴ μὲ τοὺς νηπτικοὺς πατέρες, μὲ τὰ συγγράμματά τους, πού μοῦ ὑπαγόρευσε κατὰ κάποιο τρόπο αὐτὸ τὸ προσωπικὸ τόνο στὴν διαπραγμάτευση τοῦ θέματος.

Γι’ αὐτὸ ἀκριβῶς, πρὶν περάσω στὴν διαπραγμάτευση τοῦ θέματος, θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω τὴν βαθειὰ συγκίνηση τὴν ὁποία αἰσθάνομαι βρισκόμενος γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς Ἁγίους Τόπους, στὰ Θεοβάδιστα αὐτὰ μέρη, ὅπου βάδισαν ὄχι μόνο τὰ οὐράνια βήματα τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, τὰ ἄχραντα βήματα τῆς Παναγίας καὶ τῶν ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς Ἱερᾶς Βιβλικῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ ἀκόμη ἐκεῖνα τοῦ Ἰδίου τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δοξάζω τὸν Πανάγαθο Θεὸ γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρο καὶ εὐχαριστῶ θερμότατα τοὺς ὀργανωτὲς τοῦ παρόντος πανορθοδόξου ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου.

Ὁ λόγος ποὺ μὲ ὁδήγησε στὴν ἐπιλογὴ αὐτοῦ τοῦ θέματος ὑπῆρξε ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἐκφράσω, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ πρώτου προσκυνήματος στοὺς Ἁγίους Τόπους, τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου, τῆς οἰκογενείας μου καὶ τῶν πιστῶν τῆς ἐνορίας μου πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν Δέσποινα τοῦ κόσμου γιὰ τὶς πλούσιες εὐλογίες καὶ εὐεργεσίες Της πρὸς ἐμᾶς.

Καὶ εἶχα τὴν διαίσθηση ὅτι καταλληλώτερα καὶ ἐκφραστικώτερα λόγια ἀπ’ αὐτὸ τὸ σκοπὸ δὲν θὰ ἔβρισκα ἄλλα ἀπ’ ἐκεῖνα τῶν νηπτικῶν πατέρων.

Καὶ πράγματι, αὐτὰ ποὺ βρῆκα γιὰ τὴν Θεοτόκο καὶ τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ στοὺς νηπτικοὺς φιλοκαλικοὺς πατέρες ξεπέρασαν κατὰ πολὺ τὶς προσδοκίες μου.

Σ’ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὀφείλω μία διευκρίνιση. Μὲ τὸν ὅρο νηπτικοὶ ἢ φιλοκαλικοὶ πατέρες, ἐννοῶ ὄχι μόνο ἐκείνους τοὺς Πατέρες τῶν ὁποίων τὰ συγγράμματα ἀποτελοῦν τὴν γνωστὴ Φιλοκαλία, ἀλλὰ ὅλους τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἐντάσσονται στὴ συνεχῆ ἁγιοπνευματικὴ θεολογικὴ παράδοση, ἡ ὁποία ἀρχίζει μὲ τὴν πρώτη Ἐκκλησία, μὲ τὰ ἴδια τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Θὰ ἦταν ἴσως καλύτερα νὰ μιλήσουμε γιὰ μία νηπτικὴ ἢ φιλοκαλικὴ θεολογία, ἐννοώντας ἐκείνη τὴν θεολογία ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν βίωση τῆς Θείας Χάριτος καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐμπειρία τῆς μέθεξης στὸν κόσμο τοῦ Θεοῦ, στὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Εἶναι γνωστό, ἐξάλλου, ὅτι ἡ πρώτη συλλογὴ φιλοκαλικῶν κειμένων διευρύνθηκε κατὰ καιρούς. Θὰ ἀναφέρω μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ρουμανικὴ ἔκδοση τῆς Φιλοκαλίας -ἡ ὁποία ὀφείλεται στὸν μακαριστὸ μεγάλο φιλοκαλικὸ θεολόγο π. Δημήτριο Στανιλοάε- ἔχει δώδεκα τόμους.

Ἐνῶ, προσωπικά, πιστεύω ὅτι, κείμενα συγχρόνων νηπτικῶν πατέρων μποροῦν νὰ

εἰσαχθοῦν χωρὶς καμία ἐπιφύλαξη στὴν καθιερωμένη μέν, ἀλλὰ ὄχι κλειστή, σειρὰ τῶν φιλοκαλικῶν κειμένων. Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ τὰ βιβλία τοῦ Ἁγίου Σιλουανοῦ τοῦ Ἀθωνίτη, τοῦ Γέροντος Ἰωσὴφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, καλούμενον Ἔκφρασις μοναχικῆς ἐμπειρίας καὶ τοῦ ἀνωνύμου ἡσυχαστοῦ, Νηπτικὴ Θεωρία, τὸ ὁποῖο εἶχα τὴν εὐλογία νὰ μεταφράσω στὴν ρουμανικὴ γλώσσα.

Ἐπανέρχομαι καὶ σημειώνω τὸ πραγματικὰ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνουν οἱ νηπτικοὶ πατέρες στὸ πρόσωπο τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ ρόλο Της στὸ μυστήριο τῆς ἐνσάρκου θείας οἰκονομίας. Ταυτόχρονα, διαπιστώνει κανεὶς μία ἰδιαίτερη οἰκειότητα αὐτῶν τῶν ἁγίων Πατέρων πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας.

Ἐξάλλου, εἶναι γνωστὸ ὅτι στὴν ὀρθόδοξη ἀνατολικὴ θεολογικὴ παράδοση δὲν γίνεται διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἴδιου προσώπου. Αὐτὸ ἐξηγεῖ γιατί, ἡ θεώρηση καὶ ἡ ἐκτίμηση τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας ἢ τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, ὁδηγοῦν τὸν ἐρευνητὴ σὲ ἕνα ἔντονο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ πρόσωπο ἐκείνων καὶ τελικὰ στὴν ἐπιθυμία μίας προσωπικῆς ἀγαπητικῆς σχέσης μ’ αὐτούς.

Ἡ προσοχὴ τῶν φιλοκαλικῶν πατέρων ἐπικεντρώνεται, πρῶτα ἀπ’ ὅλα στὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας, γι’ αὐτὸ κάθε ἀναφορὰ σ’ Αὐτὴν προϋποθέτει μία προσωπικὴ σχέση καὶ μία προσωπικὴ τοποθέτηση. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ μοναχοί τῆς ἀθωνικῆς πολιτείας αἰσθάνονται ἐκεῖ σὰν τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ ἔχουν τὴν Θεοτόκο ὡς Προστάτισσα.

Τὴν ἴδια εὐλάβεια καὶ οἰκειότητα πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ συναντᾶμε στὴν ζωὴ τῶν ἁπλῶν πιστῶν μας.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους σύγχρονους ρουμάνους πνευματικούς, ὁ π. Παΐσιος Ὀλάρου, ἔλεγε ὅτι ὁ πατέρας του, ἁπλὸς ἀγρότης, ἤξερε ἀπ’ ἔξω τὸν παρακλητικὸ κανόνα πρὸς τὴν Θεοτόκο καὶ τὸν ἔλεγε καθημερινά, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ πατὴρ Παΐσιος συμβούλευε ὅλους τοὺς πιστοὺς νὰ ζοῦν κάθε μέρα μὲ τὴν συνείδηση ὅτι βρίσκονται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Παναγίας.

Αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη εὐλάβεια τῶν πιστῶν πρὸς τὴν Παναγία εἶναι μία φυσιολογικὴ συνέπεια, καὶ συνέχεια ταυτόχρονα, τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἡ Θεοτόκος κατέχει μία κεντρικὴ θέση, ἀλλὰ εἶναι καὶ μία βέβαιη ἀπήχηση τῆς φιλοκαλικῆς νηπτικῆς θεολογίας καὶ πνευματικότητας (1).

Οἱ φιλοκαλικοὶ πατέρες ἀναπτύσσουν μία πλουσιότατη μαριολογία ἤ, μᾶλλον σωστότερα, μία πλουσιότατη θεοτοκολογία (2) παρ’ ὅλο ποὺ ὅπως εἶναι γνωστὸ καὶ λέχθηκε κιόλας ἐδῶ, οἱ βιβλικὲς ἀναφορὲς στὴν Παναγία εἶναι λίγες. Θὰ περιορισθοῦμε σὲ μερικὲς μόνο πτυχὲς τοῦ θέματος, γιὰ νὰ κλείσουμε μὲ σύντομα

συμπεράσματα.

Καταρχήν, μπροστὰ στὸ μυστήριο τοῦ Προσώπου τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ, οἱ πατέρες ὁμολογοῦν τὴν ἀδυναμία τους νὰ ἐκφράζουν αὐτὰ ποὺ αἰσθάνονται καὶ βιώνουν καὶ δὲν βρίσκουν ἄλλη κατάλληλη γλώσσα παρὰ τὴν ὑμνολογική, τὴν δοξολογική.

Γράφει ἐνδεικτικὰ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνακεφαλαιώνει, συνοψίζει καὶ αὐξάνει τὴν μέχρι αὐτὸν ἀντίστοιχη νηπτικὴ παράδοση:

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνωτέρας πάντων τῶν ἁγίων Μητρὸς τοῦ Θεοῦ... ὄχι μόνο ἕνας ρήτωρ, ὁ πλέον διαλεκτὸς ἀπὸ ὅλους, δὲν ἤθελε φθάσει νὰ ἐγκωμιάση κατ' ἀξίαν, ἀλλὰ ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ εὑρεθοῦν καὶ νὰ γενοῦν ἕνα στόμα ὅλοι ὅσοι ἐσώθησαν μὲ τὸν ἄφθορον τόκον της, πάλι δὲν ἤθελε φθάσουν οὐδὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Διότι, ἀνίσως καὶ ὅλη ἡ κτίσις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ προσφέρη εἰς Αὐτὴν κἂν σήμερον δοξολογίαν, ὡσὰν ἔγινε μήτηρ τοῦ Κτίστου τῶν ἁπάντων, πῶς ἤθελε εἶναι ἱκανὴ ἡ δύναμις μόνων τῶν ἀνθρώπων, κἂν καὶ ὁλονῶν εἴπης, νὰ δοξολογήση τὰ μεγαλεῖα της; Καὶ δὲν ἤθελε φανῆ ὡσὰν μικροτάτη ρανίδα ἔμπροσθεν εἰς μίαν ἄβυσσον δόξης; Ποῖος νοῦς ἤθελε δυνηθῆ, δὲν λέγω νὰ χωρήση μέσα εἰς τὸ βάθος ἀλλ' οὐδὲ ὅλως νὰ παρακύψη, κἂν εἰς τὰ προαύλια τῆς θείας ταύτης σκηνῆς, δηλαδὴ τῆς Παρθένου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοίκησεν ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν ὄντων Θεός. ὁ τῶν οὐρανῶν Βασιλεύς (3)...

Ἀλλοῦ, ὁ ἴδιος Πατὴρ λέγει, θαυμάζοντας τὸ ἔργο ποὺ τελεῖται ἀπὸ τὸν Ἴδιο τὸν Θεὸ μέσα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας:

Ἀλλ' ὦ Θεομήτωρ Παρθένε, καὶ ποῖος λόγος δύναται νὰ ἐπαινέση τὸ θεῖον σου κάλλος; Ἐπειδὴ τὰ εἰδικά σου χαρίσματα δὲν περιορίζονται ἀπὸ λόγους καὶ νοήματα, διότι ὑπερβαίνουν κάθε λόγον καὶ διάνοιαν... Ἔτσι ἐσκήνωσε σ' αὐτὴν ἀπορρήτως καὶ ἀπὸ αὐτὴν προῆλθε σαρκοφόρος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, θεουργώντας τὴν φύση μας καὶ χαρίζοντάς μας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολο ἀγαθὰ «στὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦν νὰ παρακυττάζουν ἄγγελοι».

Κι αὐτὸ εἶναι τὸ ὑπερφυὲς ἐγκώμιο καὶ ἡ ὑπέρδοξη δόξα αὐτῆς τῆς ἀειπαρθένου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἠττᾶται κάθε νοῦς καὶ λόγος, ἀκόμη καὶ ἀγγελικὸς ἂν εἶναι. Τὰ δὲ μετὰ τὴν ἀπόρρητη γέννηση ποῖος λόγος θὰ μπορέσει νὰ ἐκφράσει (4);

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, βλέποντας ὅτι κάθε «ὕμνος ἠττᾶται συνεκτείνεσθαι σπεύδων» ἀπέναντι στὰ μεγαλεῖα τῆς Θεοτόκου, καταλήγει:

Ἔστι μὲν ἀνθρώπων οὐδείς, ὃς κατ’ ἀξίαν τὴν θεομήτορα εὐφημῆσαι δυνήσεται, οὐδ’ εἰ μύριαι γλῶσσαι συνέλθοιεν, τῶν καθηκόντων ἐπαίνων ἐφίκοιντο. Πάντα γὰρ αὐτὴ θεσμὸν ἐγκωμίων ὑπέρκειται…(5)

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ ὁποῖος καὶ ἔγραψε χιλιάδες σελίδες γιὰ τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, γράφει καὶ τὰ παρακάτω, τὰ ὁποῖα ἀπηχοῦν τὴν θεολογία τῶν μεγάλων φιλοκαλικῶν πατέρων Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Ἀνδρέου Κρήτης καὶ Γρηγορίου Παλαμᾶ, καὶ ἐξηγεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ θαυμασμὸς μπροστὰ στὰ μεγαλεῖα τῆς Παναγίας ὀφείλεται στὸ μοναδικό Της ρόλο στὴν ἔνσαρκον οἰκονομία τοῦ Θεοῦ:

Ἂν τὰ ἐννέα τάγματα τῶν ἀγγέλων ἤθελον κρημνισθῆ ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, καὶ νὰ γενοῦν δαίμονες. Ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο κακοί. Ἂν ὅλα τὰ κτίσματα, οὐρανός, φωστῆρες, ἱερεῖς, ζῶα, ἤθελον ἀποστατήσει κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ κακίαι τῶν κτισμάτων συγκρινόμεναι μὲ τὸ πλήρωμα τῆς Ἁγιότητος τῆς Θεοτόκου δὲν ἐδύναντο νὰ λυπήσουν τὸν Θεόν. Διότι μόνη ἡ Κυρία Θεοτόκος ἦτο ἱκανὴ νὰ τὸν εὐχαρίστηση κατὰ πάντα. Αὐτὴ μοναχή, σταθεῖσα ἀναμέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὸν μὲν Θεὸν υἱὸν ἀνθρώπου ἐποίησε, τοὺς δὲ ἀνθρώπους υἱοὺς Θεοῦ.

Χωρὶς τὴν μεσιτείαν αὐτῆς κανένας, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἄνθρωπος, δύναται νὰ πλησίαση εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εὑρίσκεται μόνον μεθόριον ἀναμεταξύ τῆς ἀκτίστου καὶ κτιστῆς φύσεως. Αὐτὴ μόνη εἶναι θεὸς ἀμέσως μετὰ τὸν Θεὸν καὶ ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς οὖσα Μήτηρ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ. καὶ Αὐτὴ μοναχὴ εἶναι, ὄχι μόνον ὁ θησαυροφύλαξ ὅλου τοῦ πλούτου τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαμοιραστὴς εἰς ὅλους, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὅλων τῶν ἀπὸ Θεοῦ διδομένων εἰς τὴν κτίσιν ὑπὲρ φυσικῶν ἐλλάμψεων καὶ θείων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων.

Καὶ δὲν εἶναι τινὰς ποὺ νὰ τὴν ἐπεκαλέσθη μὲ πίστιν καὶ νὰ μὴν τοῦ ὑπήκουσε μὲ εὐσπλαχνίαν. Αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαπητὸς Υἱὸς τῆς Παρθένου ἔδωκε τὴ μητέρα Του διὰ μητέρα μας καὶ συνήγορον νὰ μᾶς βοηθῆ πρὸς σωτηρίαν μας (6).

Μία, πράγματι, τολμηρὴ γλώσσα, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὴν ἀντίδραση τῶν θεολόγων τῆς ἐποχῆς καὶ ἀναγκάζει τὸν Ἅγιον Νικόδημο νὰ ἀπαντήσει μὲ μία ἀπολογία. Στὴν ἀπολογία αὐτὴ θεμελιώνει τὶς ἀπόψεις του πάνω σὲ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους σημαντικὴ θέση κατέχει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς. Ἀπὸ τὸν ἐκτεταμένο δεύτερο Λόγο του εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου ἀναφέρει καὶ τὸ ἑξῆς κείμενο τοῦ μεγάλου ἡσυχαστῆ θεολόγου.

Αὕτη πρώτη δεχόμενη τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ σύμπαντα πληροῦντος καθίστησε τοῖς

πᾶσι χωρητὸν κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑκάστου καθαρότητος, ὥστε πρὸς αὐτὴν ὁρᾶν τὰς ἀνωτάτω Χερουβικὰς Ἱεραρχίας, ἁπλῶς πᾶσι τε καὶ πάσαις κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πρὸς αὐτὴν ἀπαθοῦς καὶ θείου πόθου καὶ τοῦ ἀΰλου καὶ ἀλήκτου ἔρωτος ἔψεται καὶ ἡ τοῦ θείου φωτισμοῦ τανότης... Οὐκοῦν αὐτὴ μόνη μεθόριον ἔστι κτιστῆς καὶ ἀκτίστου φύσεως καὶ οὐδεὶς ἂν ἔλθοι πρὸς Θεὸν εἰμὴ δι’ αὐτῆς. Καὶ οὐδὲν τῶν ἐκ Θεοῦ δωρημάτων, εἰμὴ δι’ αὐτής (7).

Ἡ θεολογικὴ καὶ ὑμνολογικὴ αὐτὴ τόλμη τῶν νηπτικῶν πατέρων βασίζεται ὄχι μονάχα στὴν διδασκαλία καὶ στὶς ἱστορικὲς πληροφορίες περὶ τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ κυρίως στὴν προσωπικὴ ἐμπειρία τῆς σχέσεώς τους μὲ τὴν ἴδια τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς αἰσθάνεται δειλίαν μπροστὰ στὴν δόξα, τὸ κάλλος καὶ τὰ μεγαλεῖα τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ παίρνει θάρρος ἐνθυμούμενος τὶς ἐμφανίσεις τῆς Παναγίας πρὸς αὐτὸν καὶ τὶς πλούσιες δωρεές της, τὶς ὁποῖες ὁμολογεῖ μὲ εὐγνωμοσύνη, ἀφοῦ ὅταν ἔγραφε, ἦταν νωπὲς στὴν μνήμη του.

Καὶ οἱ χάριτες -γράφει ὁ ἅγιος- ὅπου ἔλαβον ἀπὸ Αὐτὴν ἕως τώρα, καὶ πρὸς τούτας ἡ ἀκένωτος τῆς Παρθένου φιλανθρωπία ὑπόσχονται νὰ μοὶ συγχωρήσουν διὰ τοῦτο. Ἐπειδὴ καὶ Αὐτὴ ὡσὰν μία ψυχή, συγκρατεῖ ὅλους της τοὺς ὑπηκόους, καὶ εὑρισκομένη πάντοτε κοντὰ εἰς ὅλους ὅπου τὴν ἐπικαλοῦνται, τελεῖ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον μὲ τὴν ἀκατάπαυστον πρὸς τὸν Υἱὸν τῆς πρεσβείαν, καθὼς ἡμεῖς ἐμπράκτως ἐγνωρίσαμεν, καὶ ἔχομεν τὴν πίστιν βεβαιοτέραν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ὅπου αὐτὴ μᾶς ἐχάρισεν (8).

Ἀναφέρουμε ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ μία συγκινητικὴ ἐνὸς συγχρόνου νηπτικοῦ πατρὸς μαρτυρία. Πρόκειται γιὰ τὸν Ὅσιο Σιλουανό, ὁ ὁποῖος γράφει σχετικά:

Δὲν ψεύδομαι, λέγω τὴν ἀλήθειαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐν τῷ πνεύματι γνωρίζω τὴν ἄχραντον Παρθένον. Δὲν εἶδον Αὐτήν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔδωκεν εἰς ἐμὲ νὰ γνωρίσω Αὐτὴν καὶ τὴν ἀγάπην της δι’ ἡμᾶς. Ἄνευ τῆς εὐσπλαχνίας της, ἡ ψυχή μου θὰ ἀπώλετο πρὸ πολλοῦ. Ἐκείνη ὅμως ηὐδόκησε νὰ μὲ ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ μὲ νουθετήσῃ, ἵνα μὴ ἁμαρτάνω. Εἶπεν εἰς ἐμὲ «Δὲν εἶναι ἀρεστὸν εἰς ἐμὲ νὰ βλέπω τὰ ἔργα σου».

Οἱ λόγοι Αὐτῆς ἦσαν εὐχάριστοι, ἥρεμοι, πρᾶοι, καὶ συνεκίνησαν τὴν ψυχήν. Παρῆλθον ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἀλλ’ ἡ ψυχή μου δὲν δύναται νὰ λησμονήση ἐκείνην τὴν γλυκείαν φωνὴν καὶ δὲν γνωρίζω πῶς νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἀγαθὴν ἐλεοῦσαν Μητέρα τοῦ Θεοῦ. Καί. Τί νὰ ἀνταποδώσω ἐγὼ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν, Ἥτις δὲν μὲ ἀπεστράφη βεβυθισμένον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ ἐπεσκέφθη ἐμὲ ἐλεημόνως καὶ μὲ ἐσυνέτισε (9).

Τὸ βασικὸ κίνητρο τῆς προσωπικῆς αὐτῆς σχέσεως καὶ τῆς θεολογίας ἢ μᾶλλον ὑμνολογίας τῶν νηπτικῶν πατέρων εἶναι ὁ ἀπαθὴς πόθος τους, ποὺ τοὺς ἑλκύει πρὸς τὴν Παναγία. Χαίροις, Μαρία, γλυκύτατον τῆς Ἄννης θυγάτριον -γράφει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνὸς- πρὸς σὲ γὰρ αὖθις ὁ πόθος ἀνθέλκει με…

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς μιλάει καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἀπαθοῦς καὶ θείου πόθου καὶ περὶ τοῦ ἀΰλου καὶ ἀλήκτου ἔρωτος. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος γράφει πάλι. Ὦ γλυκυτάτη καὶ πράγμα καὶ ὄνομα Μαριάμ, τί πάθος εἶναι τοῦτο, ὅπου αἰσθάνομαι εἰς τὸν ἑαυτόν μου; ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ χορτάσω τοὺς ἐπαίνους τῶν μεγαλείων σου.

Ὅσον γὰρ περισσότερον τὰ ἐπαινῶ, τόσο περισσότερον τὰ ὀρέγομαι, καὶ ὁ πόθος μου ἐπ’ ἄπειρον προβαίνει, καὶ ἡ ἐπιθυμία μου ἀκόρεστος γίνεται· διὸ καὶ πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ τὰ ἐπαινέσω (10).

Πρόκειται γιὰ μία ἀγαπητικὴ σχέση παρόμοια μ’ ἐκείνη ποὺ ποθοῦν οἱ πατέρες οἱ φιλοκαλικοὶ νὰ ἔχουν μὲ τὸν Ἴδιο τὸν Θεὸν καὶ στὴν ὁποία ἡ Παναγία ἀνταποκρίνεται χωρὶς καθυστέρηση. Ἡ ψυχή μου οὕτως ἕλκεται πρὸς Αὐτὴν διὰ τῆς ἀγάπης ὥστε καὶ μόνον ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματός της γλυκαίνη τὴν καρδίαν μου.

Ἄλλος σύγχρονος ἁγιορείτης μοναχός, ὁ Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, ἐκφράζει μὲ τοὺς ἴδιους ὅρους τὴν χάριν ποὺ λαμβάνει ἡ ψυχὴ του μπροστὰ στὴν θεωρία τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας:

Τρυφὴ οὐράνια καὶ ἀπόλαυσις ὑπερκόσμιος ἡ στιγμή, καθ’ ἥν ὁ ἄνθρωπος σκέπτεται τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μὲ ὄργανον τὴν Παναγίαν Παρθένον. Ἡ Μαρία μὲ τὸν Ἰησοῦν, ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν Μαρίαν, τὰ δύο αὐτὰ πάνσεπτα καὶ γλυκύτατα ὀνόματα, ἰδοὺ ὁ Παράδεισος (11).

Ἀπὸ αὐτὴ τὴ βιωματικὴ ἐμπειρία τῶν νηπτικῶν πατέρων πηγάζει ἡ ἀναφερόμενη πλουσιότατη θεοτοκολογία ἢ μαριολογία, ἡ ὁποία ἐκφράζεται σὲ γλώσσα ἀποφατική, ὑμνολογική, ποιητική. Ἡ ἀγάπη τους πρὸς τὴν Παναγία εἶναι ἐκείνη ποὺ ἀνοίγει τοὺς πνευματικοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ γνωρίζουν τὸ μυστήριο. Ἀδυνατοῦμε νὰ

συλλάβουμε τοῦτο, διότι ὀλίγη εἶναι ἡ ἀγάπη ἡμῶν… λέγει πάλι ὁ Ἅγιος Σιλουανός. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ μοναδικὸ κίνητρο ποὺ ὠθεῖ τοὺς πατέρες νὰ γνωρίζουν τὸ μυστήριο καὶ νὰ θεολογοῦν, ἐπειδὴ ἡ γνώση καὶ ἡ θεολογία γι' αὐτοὺς εἶναι μέθεξη, εἶναι συμμετοχή, κοινωνία, ἀγαπητικὴ σχέση. Ἀπ' ἐδῶ καὶ ὁ πόθος νὰ γνωρίζουν.

Παρατηρώντας, μὲ κάποιο παράπονο, ὅτι ἡ Γραφὴ μᾶς προσφέρει πολὺ πενιχρὲς πληροφορίες γιὰ τὴν Παναγία, ὁ ἴδιος ὅσιος πατὴρ γράφει:

Αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἔλκονται νὰ γνωρίσουν περὶ τῆς ζωῆς Σου μετὰ τοῦ Κυρίου ἐπὶ γῆς, Σὺ δὲ δὲν ηὐδόκησας νὰ παραδώσης πάντα ταῦτα τῇ Γραφῇ, ἀλλ' ἐκάλυψας διὰ τῆς σιγῆς τὸ μυστήριόν Σου. Καὶ συνεχίζει χαρακτηριστικά. Ἡ Θεοτόκος δὲν παρέδωσε τὴ Γραφὴ οὔτε τὰς σκέψεις Της, οὔτε τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱὸν Αὐτῆς, οὔτε τὰς ὀδύνας τῆς ψυχῆς Της κατὰ τὸν καιρὸν τῆς σταυρώσεως, διότι καὶ τότε πάλιν δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν αὐτά (12).

Ἡ ταπεινοφροσύνη τους ἀπὸ τὴν μία πλευρά, καὶ ὁ ἀπαθὴς πόθος τους, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὁδηγοῦν τοὺς νηπτικοὺς πατέρες στὴν τόλμη νὰ προσεγγίσουν τὸ μυστήριο καὶ νὰ τὸ γνωρίσουν, χάρη στὴν ἀποκάλυψη τὴν ὁποία προϋποθέτει ἡ μέθεξη στὴν θεία πραγματικότητα.
Ἐνδεὴς εἶναι ὁ νοῦς μου καὶ πτωχὴ καὶ ἀδύνατος ἡ καρδία μου, ἀλλ' ἡ ψυχή μου χαίρει, καὶ ἔλκομαι νὰ γράφω ἔστω καὶ ὀλίγους λόγους δι' Αὐτήν, γράφει ὁ Ἅγιος Σιλουανός, ἐκφράζοντας ὅλην τὴν νηπτικὴ παράδοση.
Πολὺ σημαντικὸ εἶναι καὶ τὸ τί ποθοῦν οἱ νηπτικοὶ πατέρες νὰ μάθουν καὶ νὰ γνωρίζουν γιὰ τὴν Παναγία. Τίποτα ἄλλο παρὰ τὴν ἀγάπη Της πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους. Οἱ νηπτικοὶ πατέρες δὲν ἀναζητοῦν θεωρητικὲς γνώσεις, πληροφορίες, οὔτε ἀπαντήσεις σὲ ἐπιστημονικὲς ἐρωτήσεις.

Ὡς πρόσωπα ποὺ ἀγαποῦν θέλουν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ζοῦν τὴν ἀγάπη τοῦ ἀγαπημένου προσώπου. Καὶ λαμβάνουν τὴν ἀπάντηση στὸν πόθο τοὺς αὐτὸ κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀντίστοιχης πνευματικῆς τους προετοιμασίας μέσα ἀπὸ μία συνεχῆ προσωπικὴ θεία ἀποκάλυψη.

Τὸ μόνο ποὺ γράφει καὶ ὁμολογεῖ μὲ κάθε βεβαιότητα γιὰ τὴν Παναγία ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς εἶναι ἡ ἀγάπη Της γιὰ ὅλο τὸν κόσμο:

Καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Θεοτόκου, ὡς ἐὰν ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἁγίας σιγῆς, ὅμως ὁ Κύριος ἐφανέρωσεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, ὅτι Αὐτὴ περιβάλλει ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ βλέπει ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, καὶ ὡς καὶ ὁ Υἱός Της, τοὺς πάντας σπλαχνίζεται καὶ ἐλεεῖ. Καὶ κλείνει. Ὤ, ἐὰν θὰ γνωρίζομεν ποτέ, ὁπόσον ἀγαπᾶ ἡ Παναγία πάντας, ὅσοι φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ

πόσον λυπεῖται καὶ θλίβεται δι’ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν μετανοοῦν. Τοῦτο ἐδοκίμασα ἐκ πείρας μου (13).

Ἡ ἀγαπητικὴ σχέση μὲ τὴν Παναγία τὴν ὁποία τόσον ποθοῦν οἱ νηπτικοὶ πατέρες μεταφράζεται σὲ θεία μέθεξη καὶ κοινωνία. Γιὰ ὅλους, ἀνεξαιρέτως, ἡ Παναγία εἶναι ἡ πηγὴ θείας Χάριτος. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Θεοφάνης ὁ Ὁμολογητής:

Τὴν Θείαν Χάριν προμηθεύει καὶ μοιράζει στὸν κόσμο ὁ Παράκλητος. Καὶ ἔχει ὡς πρῶτον δοχεῖον τὴν ἀνθρωπίνη μας φύση ποὺ ὁ Σωτήρας παρέλαβε ἐκ τῆς Παρθένου. Ἐνῶ ἡ οὐράνια σκηνὴ τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ δεύτερο, ἀμέσως μετὰ ἀπ’ Ἐκεῖνο.

Ἐπειδὴ ὁ Θεῖος Λόγος, ὁ δωρητὴς διὰ τῆς φύσεως τοῦ Πνεύματός Του γεμίζει μ’ Αὐτὸ πρῶτο τὸ δικό Του τὸ σπίτι καὶ ναὸ καὶ ἔπειτα, ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, πηγάζοντας σὰν ἀπὸ πηγή, περνᾶ καὶ στὸ δεύτερό Του σπίτι καὶ ναό, ποὺ εἶναι ἡ Μήτηρ Του.

Ἕνας σύγχρονος μακαριστὸς ρουμάνος μοναχός, ὁ π. Δοσίθεος Μοράριου, σὲ σημαντικότατο βιβλίο του περὶ τῆς θείας Χάριτος, ποὺ κυκλοφόρησε πρόσφατα, γράφει ἀναφορικὰ μὲ τὸν οὐσιαστικὸ ρόλο τῆς Παναγίας στὴν συνεχῆ σωτήρια θεία οἰκονομία:

Εἶναι ἀδύνατον, καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τοὺς ἀγγέλους νὰ γινόμαστε μέτοχοι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, μὲ ἄλλο τρόπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μεσιτεία τῆς Παναγίας Θεοτόκου, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἑνωμένη μὲ τὴν σάρκα Της. Γι’ αὐτὸ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας λέγουν ὅτι καθὼς οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι’ Υἱοῦ, τὸ ἴδιο καὶ πρὸς τὸν Υἱόν, τὴν πηγὴ τῆς Χάριτος, οὐδεὶς ἔρχεται εἰ μὴ διὰ τῆς Μητρὸς Αὐτοῦ (14).

Καὶ πάλι, ὁ ἴδιος πατὴρ γράφει συμπερασματικά: Ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν μοναδικὸ θεϊκό Της ρόλο στὴν ἔνσαρκον σωτηριώδη οἰκονομία, μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔδωσε σάρκα ἐκ τῆς σαρκός Της στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, φτάνει στὴν πιὸ ὑψηλὴ μορφὴ ἑνότητος τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι τὸ πρῶτο ἀνθρώπινο πρόσωπο πλήρως ἑνωμένο μὲ τὸν Θεό. Μὲ τὸ νὰ εἶναι πλήρως θεοποιημένη καὶ βρισκόμενη στὴν κορυφὴ τῆς ἱεραρχίας πάντων τῶν ἁγίων, Αὐτὴ κατέστη θησαυρὸς τῆς θείας χάριτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο κατὰ τὴν θεία δικαιοσύνη καὶ βουλὴ λαμβάνουν ὅλα τὰ κτίσματα (15).

Ὅπως προέκυψε καὶ ἀπὸ τὶς μέχρι τώρα παραπομπὲς σὲ νηπτικὰ κείμενα, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν νηπτικῶν πατέρων ἀπέναντι στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας ἀφορᾶ ὄχι μόνο τὴν συμμετοχή Της στὴν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ παρὸν ἔργο Της στὴν ζωή τους καὶ γενικὰ στὴν ζωὴ τῶν χριστιανῶν. Ἡ

Παναγία εἶναι ἡ πρώτη ποὺ οἱ πατέρες ἐπικαλοῦνται σὰν μεσίτρια στὶς προσευχές τους καί, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ἴδιοι, Αὐτὴ ἀνταποκρίνεται μὲ μεγάλη προθυμία. Σὲ συνομιλία του μὲ τὸν Ὅσιο Μάξιμο τὸν Καψοκαλύβη, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης τὸν ρωτάει ἐὰν κρατεῖ τὴν νοερὰν προσευχὴν καὶ λαμβάνει τὴν ἑξῆς ἀπάντηση:

Δὲν θέλω σοῦ κρύψη, τίμιε Πάτερ, τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἔγινεν εἰς ἐμέ· ἐγὼ ἐκ νεότητός μου εἶχον πολλὴν πίστιν εἰς τὴν κυρίαν μου Θεοτόκον καὶ τὴν ἐπαρακαλοῦσα μετὰ δακρύων νὰ μοῦ δώση αὐτὴν τὴν χάριν τῆς νοερᾶς προσευχῆς. καὶ μίαν τῶν ἡμερῶν πηγαίνοντας εἰς τὸν ναόν της, καθὼς εἶχα συνήθειαν, τὴν ἐπαρακαλοῦσα πάλιν μὲ ἄμετρον θερμότητα τῆς καρδίας μου. καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀσπαζόμουν μὲ πόθον τὴν ἁγίαν εἰκόνα της, παρευθὺς ἀγροίκησα εἰς τὸ στῆθος μου καὶ εἰς τὴν καρδίαν μου μίαν θερμότητα καὶ φλόγα, ὅπου ἦλθεν ἀπὸ τὴν ἁγίαν εἰκόνα, ὅπου δὲν ἔκαιεν, ἀλλὰ μὲ ἐδρόσιζε καὶ ἐγλύκαινε καὶ ἔφερνε εἰς τὴν ψυχήν μου μεγάλην κατάνυξιν. ἀπὸ τότε πλέον, Πάτερ, ἄρχισεν ἡ καρδία μου νὰ λέγη ἀπὸ μέσα τὴν προσευχὴν καὶ ὁ νοῦς μου νὰ γλυκαίνεται εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Ἰησοῦ μου καὶ τῆς Θεοτόκου μου καὶ νὰ εἶναι πάντοτε μαζὶ μὲ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν. καὶ πλέον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δὲν ἔλειψεν ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν καρδίαν μου. συγχώρησον μοι (16).

Κάθε βράδυ ὅπου ἐπήγαινε διὰ νὰ κοιμηθῆ ἐπροσεύχετο, καὶ ἄρχισε νὰ θερμαίνεται ἡ καρδιά του καὶ νὰ τοῦ ἔρχεται κατάνυξις καὶ νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια του, δάκρυα περισσὰ καὶ νὰ κάνη συχναὶς φοραὶς γονυκλισίαις πολλαὶς καὶ νὰ λέγη καὶ ἄλλας εὐχὰς εἰς τὴν Θεοτόκον μὲ ἀναστεναγμοὺς καὶ μὲ πόνον καρδίας. καὶ τοῦ ἐφαίνετο πὼς παραστέκεται ἔμπροσθεν εἰς τὸν Κύριον σωματικῶς…

Θὰ κλείσω μὲ μερικὰ σύντομα συμπεράσματα.

1. Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι στὴν νηπτικὴ θεολογία -ἡ ὁποία εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ γιὰ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία- βρίσκουμε μία πολὺ ἀναπτυγμένη θεοτοκολογία

2. Ἡ ὅλη φιλοκαλικὴ διδασκαλία περὶ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ρόλου Της στὸ μυστήριο τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας βασίζεται μὲν στὶς σχετικὲς βιβλικὲς διηγήσεις, ἀλλὰ κατανοεῖται καὶ ἐπιβεβαιώνεται, ἐμβαθύνεται καὶ αὐξάνεται, μέσα ἀπὸ τὴν ἁγιοπνευματικὴ ἐμπειρία τῆς προσωπικῆς σχέσεως τῶν νηπτικῶν πατέρων μὲ τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

3. Αὐτὴ ἡ προσωπικὴ σχέση ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εἶναι σχέση ἀγαπητική, ἡ ὁποία ἔχει ὡς κίνητρο καὶ τέλος τὸν ἀπαθῆ πόθο.

4. Ἑρμηνεύοντας τὴν βιβλικὴ ἱστορία κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς προσωπικῆς θείας ἐμπειρίας, οἱ φιλοκαλικοὶ πατέρες ἀποδίδουν στὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ

σημαντικότατο ρόλο στὸ μυστήριο τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, καὶ μιλοῦν γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ συμβολή Της, πρῶτα μὲ τὸν ἐνάρετο βίο Της, διὰ τοῦ ὁποίου ἔλκυσε τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, δεύτερον, διὰ τὴν χωρὶς δισταγμὸν ἐλεύθερη συγκατάθεσή Της στὴν θεία βούληση, καὶ τρίτο, διὰ τῆς συνεχοῦς μεσιτείας Της, ὡς πρεσβεύουσα ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς πηγάζουσα θείας χάριτας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ πατέρες δὲν ἔχουν καμιὰ ἀπολύτως ἐπιφύλαξη νὰ χαρακτηρίζουν καὶ νὰ ὀνομάζουν τὴν Παναγία, χάρι στὸ ρόλο Της στὴν ἔνσαρκο θεία οἰκονομία, ὡς μετὰ Θεὸν θεό.

5. Γιὰ τοὺς φιλοκαλικοὺς πατέρες, ἡ Παναγία δὲν εἶναι μόνο παρελθόν, ἀλλὰ καὶ παρόν. Δὲν εἶναι μία ἱστορικὴ προσωπικότητα ἡ ὁποία κάποτε ἔπαιξε ἕνα σπουδαῖο ρόλο στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἀλλὰ εἶναι μία ζωντανὴ παρουσία, ἕνα ζωντανὸ πρόσωπο, πάντοτε παρόν, μὲ τὸ ὁποῖο ποθοῦν νὰ βρίσκονται σὲ συνεχῆ ἀγαπητικὴ σχέση.

6. Ἡ θεοτοκολογία τῶν νηπτικῶν πατέρων συμφωνεῖ πλήρως μ’ ἐκείνη ποὺ προβάλλουν καὶ ἐκφράζουν ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὑμνολογία καὶ ἡ ἁγιογραφία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν πιστῶν μας, ἀλλὰ δὲν βρίσκει τὴν ἴδια ἀπήχηση στὴν ἀκαδημαϊκὴ ἐπιστημονικὴ θεολογία, ἡ ὁποία διστάζει ἀκόμη, μὲ σπάνιες ἐξαιρέσεις, νὰ υἱοθετήσει τὴ νηπτικὴ-φιλοκαλικὴ παράδοση καὶ τὶς ἀρχές της ὡς ἑρμηνευτικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ κριτήριο.

Σημειώσεις

1. Ἀναφορικὰ μὲ τὴ θέση ποὺ κατέχουν στὴ λατρευτικὴ ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ φιλολογία, τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας καὶ ὁ ρόλος της στὴν ἔνσαρκον θεία οἰκονομία γράφει ὁ π. Θεόκλητος Διονυσιάτης. «Διάστικτα ἀπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὶς ἱκεσίες πρὸς τὴν Θεομήτορα, σὲ μορφὴ τροπαρίων, εἶναι τὰ λειτουργικὰ μας βιβλία. Παρακλητική, Τριώδιον, Μηναῖα, Ὡρολόγιον, μὲ τοὺς Παρακλητικοὺς Κανόνες, τὸν ἀριστουργηματικὸν Ἀκάθιστον καὶ σὲ χιλιάδες ἀνέρχονται οἱ ποιητικοὶ στίχοι, ποὺ ἀναφέρονται στὴν Θεοτόκον, ἐκτὸς τῶν ἀναρίθμητων θεολογικώτατων Λόγων τῶν θείων Πατέρων, ποὺ ἐγκωμιάζουν τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας ἀχράντου, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἀρχιζουν καὶ τελειώνουν». Ἀπὸ τὸ βιβλίο Μαρία ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ (Μέσα ἀπὸ τὴν θεολογία καὶ τὴν Ὑμνολογία τῶν ἁγίων Πατέρων), Θεσσαλονίκη, 1988, σ. 30.

2. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἀποφεύγει τὴν χρήση τοῦ τεχνικοῦ ὅρου μαριολογία μὲ τὴν σωστὴ δικαιολογία ὅτι αὐτὸς μπορεῖ νὰ παραπέμπει σὲ μία

κάπως αὐτόνομη περὶ Παρθένου διδασκαλία. Εἶναι καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον προτείνουμε τὸν ὅρο θεοτοκολογία, ὁ ὁποῖος ἀποκλείει κάθε αὐτόνομη ἑρμηνεία καὶ προοπτική, παρ’ ὅλο ποὺ ἡ συστηματική μας θεολογία χρησιμοποιεῖ, κυρίως στὰ δογματικὰ ἐγχειρίδια, τεχνικοὺς ὅρους οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν παρόμοιους κινδύνους. βλ. ἀνθρωπολογία, κοσμολογία, κλπ. Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία εἶναι κατ’ ἐξοχὴν χριστοκεντρικὴ καὶ δὲν ἐννοεῖται αὐτόνομη ἀνάπτυξη τῆς περὶ Παναγίας διδασκαλίας. Ἐπιμένουμε συνειδητὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε ἕνα ἀντίστοιχο τεχνικὸ ὅρο ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι αὐτὸς ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα.

3. Λόγος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ἔργα Τόμος 9, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις (Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς), Θεσσαλονίκη, 1984, σ. 117.

4. Ὁμιλία ΛΖ’ στὴν Πάνσεπτη Κοίμηση τῆς Πανυπέραγνης Δέσποινάς μας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ἔργα Τόμος 10, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις (Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς), Θεσσαλονίκη, 1985, σ. 445.

5. Πολύτιμον βοηθὸν στὴ σύνταξη αὐτῆς τῆς εἰσηγήσεως εἶχα τὸ περιεκτικότατο καὶ μοναδικὸ στὸ εἶδος του βιβλίο τοῦ γνωστοῦ σύγχρονου ἁγιορείτη μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, μὲ τίτλο Μαρία ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ (μέσα ἀπὸ τὴν θεολογία καὶ τὴν Ὑμνολογία τῶν ἁγίων Πατέρων), Θεσσαλονίκη 1988, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ παραπέμπω ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ πατερικὰ κείμενα στὴν μετάφραση τοῦ συγγραφέα. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀνομοιομορφία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας τοῦ κειμένου μου, καὶ ζητῶ τὴν κατανόησή του.

6. Στὸ βιβλίο τοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μαρία ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, σ. 21.

7. Λόγος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, σ. 118.

8. Λόγος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, σ. 116.

9. Στὸ βιβλίο τοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μαρία ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, σ. 44.

10. Αὐτόθι, σ. 2.

11. Αὐτόθι, σ. 16.

12. Αὐτόθι, σ. 42.

13. Αὐτόθι, σ. 43.

4. Arhimandrit Doso
16. Ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὀνομαζομένου Καψοκαλύβη, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, Τόμος Πέμπτος, σ. 104.

17. Φιλοκαλία, Τόμος Πέμπτος, σ. 75.

Coman Constantin, Ἐκδόσεις Ὀρθόδοξος Κυψέλη

Εκ του ιστοτόπου Ενορίας Ιερού Ναού Αγίας Ζώνης Πατησίων agiazoni.gr